

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
LESCHCHENKO Hennadii Anatoliyovych – doctor of pedagogical sciences, professor, associate professor of the department of special physical and pre-medical training of the Donetsk State University of Internal Affairs.

Scientific interests: the problem of forming professional reliability of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 08.01.2025 р.

УДК 378.373.011:355
DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-34-39

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>
e-mail: mvi_2016@ukr.net

ВИХОВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ МУЗИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ

У статті обґрунтовується виховання естетичної культури студентів фахової передвищої освіти засобами театральної музичної творчості.

Під естетичною культурою автор розуміє сукупність естетичних цінностей, засобів їх створення та вживання. Естетична культура забарвлює емоції, волю і розум людини вмінням бачити, відчувати та створювати красу. Автор зауважує на важливість під час оцінювання рівня вихованості естетичної культури урахування участі студентів в театральної музичній діяльності та естетизації навколишнього середовища.

Студента фахової передвищої освіти під час виховання естетичної культури автор розглядає одночасно як об'єкт та суб'єкт діяльності, що перетворює навколишнє соціальне середовище та водночас перетворюється сам. Лише за таких умов особистість студента може бути творчою.

Звертається увага на значення театру в житті суспільства як способу художнього відображення дійсності й естетичного виховання. Як перевага театральної музичної діяльності тлумачиться її безпосередня дія на відчуття, їх збагачення та розвиток. З урахуванням впливу музичного мистецтва та системи естетичних цінностей студентів їх участь у театральної музичній діяльності визначається як один із засобів виховання їх естетичної культури.

Автор зазначає про можливість розвитку музичного мислення у студентів за допомогою аналізу та порівняння творів різного музичного театрального жанру, про вплив музики на розвиток психіки, фізіології, емоційний стан, волю, пам'ять, сприйняття, навчання, інтелект та мовлення. Музична творчість трактується як стимул стану релаксації, радості, чи, навпаки, спричиняє вияв стресу, тривожності та депресії.

Звертається увага на накопичення значного досвіду виховання естетичної культури студентів у закладах передвищої освіти. Реалізація театральної музичної творчої діяльності відбувається у три етапи: перший – це створення психологічної атмосфери, позитивного емоційно-інтелектуального фону занять; другий – це включення студентів у міжособистісну взаємодію в процесі вирішення музичних театральних завдань (ситуацій); третій – це етап розвитку театральної музичної діяльності орієнтовано на реалізацію творчого підходу та на встановлення естетичного стилю відносин у міжособистісному спілкуванні.

Ключові слова: естетична культура, виховання естетичної культури, студенти фахової передвищої освіти, творчість, театральної музична творчість.

MIROSHNICHENKO Valentyna Ivanivna – Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of the Pedagogy Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>
e-mail: mvi_2016@ukr.net

EDUCATION OF AESTHETIC CULTURE OF STUDENTS OF VOCATIONAL PRIORITY EDUCATION THROUGH THE MEANS OF THEATRICAL MUSIC CREATIVITY

The article substantiates the education of aesthetic culture of students of vocational pre-higher education by means of theatrical musical creativity.

Under aesthetic culture, the author understands a set of aesthetic values, means of their creation and use. Aesthetic culture colors the emotions, will and mind of a person with the ability to see, feel and create beauty. The author notes the importance of taking into account the participation of students in the atrical musical activities and the aestheticization of the environment when as sessing the level of upbringing of aesthetic culture.

During the education of aesthetic culture, the author considers the student of professional pre-higher education as both an object and a subject of activity that transforms the surrounding social environment and at the same time transforms himself. Only under such conditions can a student's personality be creative.

Attention is drawn to the importance of theater in the life of society as a way of artistic reflection of reality and aesthetic education. Its direct effect on feelings, their enrichment and development is interpreted as an advantage of theatrical musical activity. Taking into account the influence of musical art and the system of aesthetic values of students, their participation in theatrical musical activities is defined as one of the means of educating their aesthetic culture.

The author notes the possibility of developing musical thinking among students through the analysis and comparison of works of various musical theater genres, about the influence of music on the development of the psyche, physiology, emotional state, will, memory, perception,

learning, intelligence and speech. Musical creativity is interpreted as a stimulus for a state of relaxation, joy, or, on the contrary, causes a manifestation of stress, anxiety and depression.

Attention is drawn to the accumulation of significant experience in the education of students' aesthetic culture in pre-higher education institutions. The implementation of theatrical musical creative activity takes place in three stages: the first is the creation of a psychological atmosphere, a positive emotional and intellectual background of classes; the second is the inclusion of students in interpersonal interaction in the process of solving musical theater tasks (situations); the third is the stage of development of theatrical musical activity focused on the implementation of a creative approach and the establishment of an aesthetic style of relations in interpersonal communication.

Key words: *aesthetic culture, education of aesthetic culture, students of vocational pre-higher education, creativity, theatrical musical creativity.*

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Гуманізація освіти висуває духовну складову особистості як пріоритетну. У зв'язку з цим культурологи, психологи, педагоги отримують завдання організації нової якості стратегії розвитку освіти, повертаючи її до людини, допомагаючи їй знайти саму себе через творчість. Специфіка творчості полягає в образному віддзеркаленні світу. Завдяки творчості виражаються основні ідеї епохи, і цим визначається її суспільно-пізнавальна роль.

Театральна музична творчість є видом мистецтва (виконавське мистецтво), що відображає життя за допомогою сценічної дії акторів. Без фарб та полотен, як в образотворчому мистецтві, виконавське мистецтво є джерелом невичерпної енергії, естетики та культури. Водночас, у закладах фахової передвищої освіти характерною є нерівномірність розвитку різних видів творчості. Якщо до музичного мистецтва студенти залучені досить активно, то кількість драматичних гуртків, літературних об'єднань, кіногуртків та студій образотворчого мистецтва є досить обмеженою.

Не дивлячись на наявний досвід у застосуванні різних за функціями потенціалів театральної педагогічної сфери, у повсякденних реаліях виховні потенціали театру, особливо у вихованні естетичної культури студентів, ще недостатньо усвідомлюються та застосовуються. Цьому сприяють неузгодженості між розумінням ролі театрального мистецтва у вихованні і обмеженістю інформації про цей вид мистецтва, між об'єктивною необхідністю виховання естетичної культури на основі використання засобів театрального мистецтва та лише частковим визначенням умов упровадження цього виду мистецтва у фахову передвищу освіту. Зазначене вище спонукало нас до наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням виховання естетичної культури різних категорій здобувачів освіти приділяється значна увага в психолого-педагогічній літературі. Це праці Т. Потапчук (формування естетичного смаку майбутніх педагогів) [1], Г. Падалки (виховання естетичної культури майбутніх вчителів) [2], О. Щолокової (художньо-естетична підготовка майбутніх вчителів) [3], Я. Сверлюка та Л. Сверлюк (розвиток диригентсько-оркестрового мистецтва) [4], Р. Савченко (формування музично-педагогічної культури майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів) [5], О. Умрихіна (естетична підготовка майбутнього учителя) [6].

Вчені розглядають виховання естетичної культури як один із напрямів виховного впливу на особистість майбутнього фахівця. У праці М. Закопечь звертається увага на «впровадження

викладачами музичного мистецтва етичних норм, цінностей, моральних принципів, професійної етики та естетичного розвитку студентам» [7].

У посібнику «Естетика» наголошується на «значенні естетичної культури фахівців, зокрема педагогів, для забезпечення їх здатності прикрашати нею процес навчання, а також для передачі естетичних знань з позицій філософії, розуміння ролі естетичної культури особистості, мети та засобів естетичного виховання, оскільки зростання в межах чуттєво-раціональне, емоційно-інтелектуальне визначальним принципом будь-якої системи освіти, зокрема виховання» [8, с. 494].

В окремих працях висвітлено підхід щодо виховання естетичної культури майбутніх педагогів шляхом формування естетичного смаку [1].

Цікавим є доробок Т. Ткаченко [9] та І. Малашевської [10] щодо музикотерапії та її виховної функції.

Предметом уваги таких вчених, як Т. Орлов [11], О. Маленицька [12] є розроблення технологій підготовки педагогів до естетичного виховання.

Значний інтерес викликає тема естетичної культури для зарубіжних науковців [13; 14].

Водночас, питання виховання естетичної культури студентів фахової передвищої освіти засобами театральної музичної творчості потребують більш детального вивчення.

Метою статті є обґрунтування виховання естетичної культури студентів фахової передвищої освіти засобами театральної музичної творчості.

Виклад основного матеріалу дослідження. Естетичну культуру трактують як сукупність естетичних цінностей, механізмів їх створення розвитку. Феномен естетичної культури знаходить вияв в естетичній свідомості особистості, що демонструють ідеали, потреби, настанови, погляди тощо; під час засвоєння діяльності у будь-якій сфері. Естетичну культуру можна розуміти як вияв ознак універсальності та гармонійності особистості. Щодо інтелектуального, чи емоційного розвитку особистості, він не буде вважатися повним без естетичної культури. Естетична культура наповнює емоції позитивом, посилює волю, розумові та естетичні потенціали людини.

Погоджуємося з дослідниками, що «процес виховання естетичної культури студентів є комплексним процесом, що сприяє формуванню здатності до сприйняття, осмислення і відтворення навколишньої дійсності відповідно до законів прекрасного увсіх сферах їх життєдіяльності, з поєднанням цінностей культури, критичного мислення та креативних можливостей, що розкриває перспективу їх особистісному удосконаленню» [15]. Додамо, що важливим є коли оцінюється рівень вихованості естетичної культури,

варто враховувати участь студентів в театральній музичній діяльності та естетизації навколишнього середовища.

«Творчість завжди потребує внутрішньої свободи людини» [8, с. 495]. Естетична функція мистецтва полягає у формуванні естетичних смаків, здібностей і потреб студентів.

Студент фахової передвищої освіти під час виховання естетичної культури є одночасно об'єктом та суб'єктом діяльності, вони беруть участь у перетворенні навколишнього соціального середовища та водночас перетворюються самі. Лише за таких умов особистість студента стає творцем. З цього приводу слушно думку висловлює Є. А. Зеленов, що «творча людина через своє мистецтво прокладає собі шлях до безсмертя. В акті творчості людина виступає не просто як продукт природи й історичних умов. Тоді вона має причетність до творчості у продовженні генези світу» [16, с. 79–80]. Творча діяльність є основним засобом, завдяки якому розвивається внутрішній світ та естетична культура особистості.

Театру належить визначна роль в житті суспільства як формі художнього відтворення дійсності й естетичного виховання. Історичний розвиток театру є невіддільним від розвитку суспільства, від стану культури в цілому. Розвиток або занепад театру, переважання в ньому тих чи інших інтересів, художніх тенденцій, його роль у духовному житті сучасності пов'язані з особливостями розвитку суспільства, яке через театр судить про власне життя, усвідомлює його конфлікти. Як особливий вид мистецтва театр має свою специфіку. Відображення дійсності, характерів, їх трактування, оцінка, ствердження певних ідей відбуваються в театрі через посередництво драматичної дії, що виникає в процесі гри актора перед публікою. Актори виконують свої ролі, дотримуючись тексту п'єси, її положень, а в інших випадках – сценарію, який потребує імпровізації.

У царині галузі театрознавства були окремі спроби дефініційних змін сценічного мистецтва, ототожнення театру з ігровою та обрядовою творчістю. «Поза сумнівом, в ігрових діях людей первісного суспільства і окремих сучасних відсталих народів є явно виражені видовищні моменти. Зовні вони схожі на театральні уявлення. Проте принциповою відмінністю гри від театру є постановка театром мети задоволення естетичних запитів глядача, коли гра не вирішує жодних завдань, окрім як «задовольнити потреби» її учасників» [17, с. 325–326].

Особливою перевагою театральної музичної діяльності є те, що вона діє безпосередньо на відчуття, збагачує та розвиває їх. Під впливом музичного мистецтва та системи естетичних цінностей майбутні фахівці отримують відповіді на низку питань провідносини між людьми. Тому участь студентів у такій діяльності ми розуміємо як один із засобів виховання їх естетичної культури.

Театральна музична творчість є об'єднує в собі такі аспекти: вокальний (виховання голосу, розвиток відчуття ритму й інтонації, власний спів); інструментальний (опанування якого-небудь

інструменту та ансамблева гра); слухацький (розвиток музичного сприйняття); танцювально-руховий.

Театральна музична діяльність спонукає системою мотивів. До них відносять музичні інтереси, потреби в естетичних емоціях сприйняття музики, музичні інтереси, пов'язані з потребою в спілкуванні завдяки музиці, з бажанням зайняти певне місце в соціумі. Завдяки театральній музичній діяльності існує можливість спрямування емоцій особистості у певному напрямку. Такий підхід створює естетичне підґрунтя формування особистості студента, його емоційної сфери.

З урахуванням прийнятого в психології положення про те, що для суб'єкта діяльності її цінність визначається особистісним сенсом і через нього здійснюється вплив на інтелектуальні та емоційні аспекти поведінки, можна вважати, що зазначені аспекти театральної музичної діяльності мають особистісний сенс, позитивно впливають на виховання естетичної культури студентів, так і інтелектуальної й емоційної сфер.

За допомогою аналізу та порівняння творів різного музичного театального жанру у студентів розвивається музичне мислення. Музика безпосередньо впливає на розвиток психіки, фізіології, емоційний стан, волю, пам'ять, сприйняття, навчання, інтелект та мовлення. Музика «має здатність до збудження або заспокоєння, активізації розумових потенціалів, допомагає пізнавати красу навколишнього світу, довершеність поезії, живопису, театру, історії свого народу, фольклору, і формує ціннісне ставлення до світу» [18].

Серед видів мистецтва музика має найбільший вплив на психоемоційний стан людини, а відтак – на її здоров'я, пізнавальні функції та працездатність. Музична творчість є своєрідним стимулом стану релаксації, радості, чи, навпаки, спричиняє вив'яз стресу, тривожності та депресії. «Помітно впливає музична творчість на духовний світ людини, формування життєвих цінностей, збагачення світогляду, розвиток моральних якостей» [10, с. 101].

Результати проведеного дослідження свідчать, що активізація емоцій сприяє загостренню здібностей до сприйняття, уваги, пам'яті. Відчуття надають думкам гнучкості, яскравості. Розум же, водночас, заглиблює відчуття, додає доцільності когнітивній діяльності. Позитивні емоції, які виникають під час колективного обговорення творів театального музичного мистецтва впливають на мислення студентів, їх інтелект, активізують потреби в поглибленні мистецьких знань.

В освітньому середовищі закладів фахової передвищої освіти зібрано значний досвід виховання естетичної культури студентів. Наприклад, значна увага приділяється вихованню естетичної свідомості студентів, спілкуванню з мистецтвом, різним видам самодіяльної театральної та художньо-естетичної творчості. У закладах фахової передвищої освіти активно використовуються форми естетичної творчості у клубах

і гуртках за інтересами, драматичних студіях, на курсах гри на музичних інструментах, у гуртках хорового співу та сучасного бального танцю, в аудіо-, радіо-, відео-, кіностудіях тощо.

У театральній музичній творчості створюються умови для взаємного збагачення студентів, при цьому вдосконалюється процес взаємодії, створюється основа для усвідомлення необхідності дотримання етичних норм, формується естетична складова професійної діяльності майбутнього фахівця, що визначається рівнем творчого розвитку особистості, музичним смаком, естетичним кругозором, широтою творчих інтересів, глибиною розуміння мистецтва, творчим образним мисленням. Тут створюється середовище, в якому читання віршів і спів, танець, пантоміма є сусідами, органічно доповнюючи один одного.

Реалізація театральної музичної творчої творчості відбувається у три етапи. Перший – це створення психологічної атмосфери, позитивного емоційно-інтелектуального фону занять, які активізують розвиток інтересу до музичної театральної творчої діяльності. Другий – це включення студентів у міжособистісну взаємодію в процесі вирішення музичних театральних завдань (ситуацій). Розроблені під час дослідження естетичні ситуації можна класифікувати за їх спрямованістю і функціями. За спрямованістю можна виокремити такі типи проблем, на вирішення яких спрямовано естетичні ситуації: пізнання широких світоглядно-етичних явищ, понять; пізнання відносин та поведінки людей; пізнання власних якостей особистості; вибір поведінки і прийняття морального рішення. За функціями можна виокремити ситуації, спрямовані на вирішення таких проблем, що: пояснюють моральні явища; передбачають розвиток та проблеми людей; пов'язані з оцінкою і самооцінкою етичних достоїнств особистості; пов'язані з прийняттям рішення в конкретній ситуації. Третій етап розвитку театральної музичної діяльності орієнтовано на реалізацію творчого підходу та на встановлення естетичного стилю відносин у міжособистісному спілкуванні. Ситуація успіху стає основним компонентом включення студента в діяльність.

Підсумком театральної музично творчості педагога і студентів на третьому етапі є створення естетичної атмосфери, позитивного емоційного клімату. Основою цього є позитивний емоційний досвід, накопичений упродовж трьох етапів.

Концертні виступи під час організації художньої самодіяльності демонструють досягнення спільної праці студентів, рівень зростання виконавців, значущість власної творчості. Кожний виступ ґрунтовно готується. Особливо загострюється увага на питаннях сценічної культури, психологічного настрою студентів. Акуратність одягу, продуманий вихід на сцену обговорюються на заняттях та репетиціях, що передують концертам. Студентам роз'яснюється відповідальність виступів, їх висока суспільна значущість. Концертні виступи та творчі зустрічі спрямовано на виховання естетичної культури

студентів фахової передвищої освіти засобами театральної музичної творчості.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Отже, важливою характеристикою для педагогіки сьогодення як науки є не лише довершеність поділу професій на окремі спеціалізації з метою більш досконалого їх засвоєння, а й спрямованість духовної та культурної сфер студента. Серед чинників досягнення ефективності у ньому переважає музичне мистецтво театру як засіб виховання естетичної культури людини. Виховання естетичної культури студентів фахової передвищої освіти засобами театральної творчості є процесом набуття ними естетичного досвіду, знань і навичок шляхом їх активної участі у музичній театральній творчості.

Найбільш ефективними способами виховання естетичної культури студентів фахової передвищої освіти засобами театральної музичної творчості є ті, за допомогою яких в основному відбувається розвиток їх естетичних поглядів, переконань, музичного мислення, формування в них умінь застосовувати свої знання, свій естетичний досвід, фантазію, емоційність в активному засвоєнні і розкритті змісту музичних творів. Під час здійснення музичної театральної діяльності відбувається залучення студентів до гуманістичних ідеалів та відчуттів, формування естетичних якостей, що сприяють отриманню художньої насолоди та духовного збагачення.

Перспективними напрямками подальших наукових пошуків є: естетичне виховання студентів фахової передвищої освіти засобами художнього мистецтва, естетичне виховання студентів фахових коледжів зі специфічними умовами навчання, формування готовності майбутніх педагогів до виховання естетичної культури студентів тощо.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Потапчук Т., Клепар М., Мірошніченко В. І. Наукові погляди на формування естетичного смаку майбутніх педагогів. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2022. № 3. URL: <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/issue/view/172>.
2. Падалка Г. М. Естетична культура майбутніх вчителів та умови її формування. *Вища і середня педагогічна освіта*. 1991. №15. С. 56-59.
3. Щолокова О. П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя. Київ: УДПУ, 1996. 172 с.
4. Свірлюк Я., Свірлюк Л. Феномен професійної я-концепції майбутнього диригента оркестрового колективу. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. Хмельницький: Вид-во НАДПСУ, 2022. Том 30. № 3. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v30i3.1237>
5. Савченко Р. А. Теорія і методика формування музично-педагогічної компетентності майбутніх вихователів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів: автореф. дис ... д-ра. пед. наук: 13.00.02. Київ. 2014. 43 с.
6. Умрихіна О. Естетична підготовка майбутнього учителя музики. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2015. № 12. С. 213–220.

7. Закопєць М. Л. Структурні компоненти розвитку фахової компетентності майбутніх виконавців-духовиків на основі інтеграції європейського досвіду. *Педагогічна освіта: теорія і практика : Збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України*. Вип. 32 (1–2022). Київ : Міленіум, 2022. С. 258–273.

8. Естетика: навч. посібник для педагогів / за ред. Т. І. Андрущенко. Київ: МП Леся, 2014. 613 с.

9. Ткаченко Т.В. Музикотерапія і її внесок в оздоровчу, виховну і моральну функцію молоді. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. № 4(87) квітень 2012 р. С. 9–12.

10. Малашевська І. А. Феномен музикотерапії та досвід її застосування у сфері музичної педагогіки. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова*, 2020. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти. Випуск 18(23). С. 22–28.

11. Орлов В. Д. Мистецтво і педагогічні технології. *Мистецтво та освіта*. 2001. №1. С. 8–12.

12. Маленицька О. А. Формування естетичного смаку старшокласників засобами народних звичаїв та обрядів: дис... канд. пед. наук. Київ, 1995. 180 с.

13. Skinner B. F. *Beyond Freedom and Dignity*. N. Y. : Alfred A. Knopf, 2001. 320 p.

14. Quantz J. *Versucheiner Anweisung, die Flötetraversierezuspielen*. Berlin, 1752. S. 68.

15. Шмарко Н, Гречаник Н. Методологічні підходи до виховання естетичної культури в студентів закладів фахової перед вищої освіти. *Журнал «Перспективи та інновації науки» (Серія «Педагогіка»)*. № 10 (44) 2024. С. 712. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-707-720](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-707-720).

16. Зеленов Є. А. Планетарне виховання студентської молоді в умовах глобалізаційних процесів. Луганськ : вид-во НЦППРК «НОУЛІЖ», 2009. 208 с.

17. Максимчук Ю. В. Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи : автореф. дис. канд. пед. наук : 13.00.07. Херсон, 2004. 20 с.

18. Лугаєнко В. С. Естетика мислення. Київ : Мистецтво. 1974. 243 с.

REFERENCES

1. Potarchuk T., Klepar M., Miroshnichenko V.I. (2022). *Naukovi pohliady na formuvannya estetychnoho smaku maibutnikh pedahohiv*. [Scientific views on the formation of the aesthetic taste of future teachers]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seriya : pedahohichni nauky. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU. № 3. <https://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/pedzbirnyk/issue/view/172>. [in Ukrainian]

2. Padalka, H. M. (1991). *Estetychna kultura maibutnikh vchyteliv ta umovy yiformuvannya*. [Aesthetic culture of future teachers and conditions of its formation]. *Vyshcha i serednia pedahohichna osvita*. №15. 56–59. [in Ukrainian]

3. Shchokolova, O. P. (1996). *Osnovy profesiinoi khudozhno-estetychnoi pidhotovky maibutnoho vchytelia*. [Basics of professional artistic and aesthetic training of the future teacher]. Kyiv: UDPU. 172. [in Ukrainian]

4. Svirliuk Ya., Sverliuk L. (2022). *Fenomen profesii noiya-kontsept siimaibut nohodyryhenta orkestrovoho kolektyvu*. [The phenomenon of the professional self-concept of the future conductor of an orchestra]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy*. Seriya : pedahohichni nauky. Khmelnytskyi : Vyd-vo NADPSU. Tom 30. № 3. URL: <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v30i3.1237>. [in Ukrainian]

5. Savchenko, R. A. (2014). *Teoriia i metodyka formuvannya muzychno-pedahohichnoi kompetentnosti maibutnikhvyk hovateliv ta muzychnykh kerivnykiv doshkilnykh navchalnykh zakladiv* [Theory and methods of

forming musical and pedagogical competence of future educators and music directors of preschool educational institutions]: avtoref. dys ... d-ra. ped. nauk: 13.00.02. Kyiv. 43. [in Ukrainian]

6. Umrykhyna, O. (2015). *Estetychna pidhotovka maibutnoho uchytelia muzyky*. [Aesthetic training of the future music teacher]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia*. № 12. 213–220. [in Ukrainian]

7. Zakopets, M. L. (2022). *Strukturni komponenty rozvytku fakhovoi kompetentnosti maibutnikh vykonavstiv-dukhovykiv na osnovi intehratsiyy evropeiskoho dosvidu*. [Structural components of the development of professional competence of future brass players based on the integration of European experience]. *Pedahohichna osvita: teoriia i praktyka : Zbirnyk naukovykh prats / Kamianets-Podilskyi natsionalnyi universytet imeni Ivana Ohienka; Instytut pedahohiky NAPN Ukrainy*. Vyp. 32 (1–2022). Kyiv : Milenium. 258–273. [in Ukrainian]

8. *Estetyka: [Aesthetics:] navch. Posibnyk dlia pedahohiv* (2014) / zared. T. I. Andruschenko. Kyiv: MP Lesia. 613. [in Ukrainian]

9. Tkachenko, T.V. (2012). *Muzykoterapiia i yivnesok v ozdorovchu, vykhovnu i moralnu funktsiiu molodi*. [Music therapy and its contribution to health, educational and moral function of youth]. *Molod i rynek: shchomisiachnyi naukovopedahohichnyi zhurnal*. № 4(87) kviten 2012. 9-12. [in Ukrainian]

10. Malashevska, I. A. (2020). *Fenomen muzykoterapii tadosvidy ii zastosuvannya u sferi muzychnoi pedahohiky*. [The phenomenon of music therapy and the experience of its application in the field of music pedagogy]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova, Seriya 14. Teoriia i metodyka mystetskoï osvity*. Vypusk 18(23). 22-28. [in Ukrainian]

11. Orlov, V. D. (2001). *Mystetstvo i pedahohichni tekhnolohii*. [Art and pedagogical technologies]. *Mystetstvo ta osvita*. №1. 8-12. [in Ukrainian]

12. Malenytska, O. A. (1995). *Formuvannya estetychnoho smaku starshoklasnykiv zasobamy narodnykh zvychaiv ta obriadiiv* [Forming the aesthetic taste of high school students by means of folk customs and rites]: dys... kand. ped. nauk. Kyiv. 180. [in Ukrainian]

13. Skinner, B. F. (2001). *Beyond Freedom and Dignity*. N. Y. : Alfred A. Knopf. 320. [in English]

14. Quantz, J. (1952). *Versucheiner Anweisung, die Flötetraversierezuspielen*. Berlin. 68. [in English]

15. Shmarko, N, Hrechanyk, N. (2024). *Metodolohichni pidkhody do vykhovannya estetychnoi kultury v studentiv zakladiv fakhovo i peredvyshchoi osvity*. [Methodological approaches to education of aesthetic culture in students of vocational institutions of higher education] *Zhurnal «Perspektyvy ta innovatsii nauky» (Seriia «Pedahohika»)*. № 10 (44). 712. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10\(44\)-707-720](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-10(44)-707-720). [in Ukrainian]

16. Zelenov, Ye. A. (2009). *Planetarne vykhovannya studentskoï molodi v umovakh hlobalizatsiinykh protsesiv*. [Planetary education of student youth in the conditions of globalisation processes] *Luhansk : vyd-vo NTsPPRK «NOULIZh»*. 208. [in Ukrainian]

17. Maksymchuk, Yu. V. (2004). *Estetyчне vykhovannya studentskoï molodi u protsesiklubnoi roboty* [Естетичне виховання студентської молоді у процесі клубної роботи]: avtoref. dys. Kand.ped. nauk : 13.00.07. Kherson. 20. [in Ukrainian]

18. Lutaenko, V.S. (1974). *Estetyka myslennia*. [Aesthetics of thinking] Kyiv : Mystetstvo. 243. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Наукові інтереси: виховання естетичної культури студентів, розвиток творчості майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
MIROSHNICHENKO Valentyna Ivanivna – Doctor of Pedagogy, Professor, Professor of the Pedagogy

Department National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine.

Scientific interests: education of aesthetic culture of students, development of creativity of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 19.01.2025 р.

УДК 37 (091) «18/19»

DOI: 10.36550/2415-7988-2025-1-217-39-42

ОКОЛЬНИЧА Тетяна Володимирівна –

доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри педагогіки та спеціальної освіти
 Центральноукраїнського державного університету
 імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
 e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

БОСИЙ Олександр Михайлович –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти
 Центральноукраїнського державного університету
 імені Володимира Винниченка
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932>
 e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua

ЗМІСТ КАТЕГОРІЇ «СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІ У ТРАДИЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ»

У статті розкрито зміст, визначальні характеристики та традиційні механізми категорії «соціалізація молоді у традиційному суспільстві».

Соціалізацію молоді в українському традиційному суспільстві XIX – першої чверті XX ст. розглянуто як процес засвоєння індивідом основних навичок життєзабезпечення та норм поведінки, певної системи знань, норм та цінностей, що дозволяло йому функціонувати повноправним членом суспільства та важливий механізм збереження етнічної традиції, підтримання стабільності усїєї соціальної структури селянської спільноти. Соціалізація включала як соціально-контрольовані процеси цілеспрямованого впливу на особистість, так і стихійні, спонтанні процеси, що впливали на її формування.

Визначено, що однією з визначальних характеристик соціалізації є система статево-вікової стратифікації, що властиво всім традиційним суспільствам.

Статево-вікова стратифікація включає такі елементи: нормативні критерії віку, тобто вікову термінологію; аскриптивні вікові якості, або вікові стереотипи, – риси і властивості, приписувані і програмовані особам певного віку як уявної норми; символізацію вікових процесів – уявлення про те, як повинен відбуватися розвиток і перехід індивіда з однієї вікової стадії в іншу; вікові ритуали, за допомогою яких структурується життєвий цикл; 5) вікову субкультуру – специфічний набір ознак і цінностей.

Статево-вікову структуру українського традиційного суспільства у XIX – першій чверті XX ст. авторами розглянуто як неформалізований інститут, що зумовлював відповідні розрізняльні ознаки в культурі, поведінці та функціях і призводить до виокремлення відповідних статево-вікових груп: дітей, молоді, одружених чоловіків та жінок, літніх людей.

В українському традиційному суспільстві до статево-вікової категорії сільської молоді належали дівчата та хлопці з 14–15 років до моменту їх одруження. У цьому віці молодь вступала в громадське життя.

Авторами визначено основну прикмету молодіжного середовища у традиційному суспільстві – ідея групування, що базувалася на певній системі групових цінностей, в основі яких лежав поділ на «своїх» і «чужих».

Виокремлено традиційний механізм соціалізації молоді – засвоєння норм, еталонів поведінки, поглядів, стереотипів, які характерні для її сім'ї та найближчого оточення.

Наголошено, що за народними віруваннями соціалізація індивіда в кожному новому статусі передбачала чергове втручання в його «природні» характеристики. Таким чином здійснювався наступний крок до його окультурення, а переведення біологічних процесів у сферу умовного і символічного дозволяло керувати ним за допомогою ритуалу.

Ключові слова: традиційне суспільство, соціалізація, молодь, традиційний механізм соціалізації молоді, статево-вікова структура українського традиційного суспільства, визначальні характеристики соціалізації.

OKOLNYCHA Tetiana Volodymyrivna –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the
 Department of Pedagogy and Special Education of Volodymyr
 Vynnychenko Central Ukrainian State University
 ORCID: <https://orcid.org/000-0003-3740-2495>
 e-mail: t.vladimirovna.75@ukr.net

BOSYI Oleksandr Mykhailovych –

postgraduate student of the Department
 of Pedagogy and Special Education
 of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8849-3932>
 e-mail: obosyi@cuspu.edu.ua